

za se bi se kmali lahko zedinili v govornem jeziku tako, da bi se nam ne bi bilo treba bati nobenega avstrijskega pajdaša. Poldrugi milijon Slovincov se že sedaj med sabo porazumlja brez vseh težav, dasiravno jo vsaki bolj po svoje, po domače zavija. Kako lepo bi pa tekel gladki slovenski jezik, ako bi se še ti mali razločki pobrisali v družbi učenih gospodov pa miločutečih Slovenk. To bi ne potrebovalo toliko preiskovanja.

Pa to preiskovanje ne velja le nam. Očitala bi se nam po pravici sebičnost, ako bi ravnali le kakor „Cicero pro domo sua.“ Vse naše dela, posebno pa jezikoslovne, se morajo ujemati s prizadetjem naših jugoslovenskih bratov. Da me boste, častiti čitatelji, bolj natanko razumeli, ako se morebiti ne izrazujem dosti razumljivo, mislite si, da Slovinci med sabo že govore parlamentarno. Eden izmed teh parlamentarno-govorečih Slovincov se snide z Jugoslovanom, s Čehom, z Rusom, s Poljakom. Vemo pa vsi, da nam je treba saj jezikoslovno s temi našimi brati govoriti. Ali nima pravice naš Slovenec toliko, da popravi svoj jezik nekaj, da se porazumi s tem ali unim teh Slovanov? Kdo nam bo to pravico kratil?

Pa vendar, ako si hočem govorni jezik po drugem popraviti za dalji čas, pripraviti ga tudi za drugega, je gotovo treba se le enemu približevati; hoté se približevati vsem, se spet obračam od vseh — in pa tudi od samega sebe. Gotovo se bom pa po tistem ravnal, kateri je moj sosed, ktereга največkrat obiskujem, s katerim imam največ opravkov. To gotovo drugi ni kakor Jugoslovan. Treba je dobrega premislika, da, približuje se književno, se ne ločimo parlamentarno od onih Jugoslovanov. Književno se vé, da smo se približali, akoravno še ne zedinili. Pa zakaj? Iz same ljubezni do Jugoslovanov? Dvomim. Ne samo naravni nagon nas je tjé na one strani vlekel, temveč temeljito jezikoslovno preiskovanje, deloma pa sila, kadar nam je pomanjkovalo besed za nenavadne pomene. Hervati sami priznavajo, da so Slovinci v zadnjih letih posebno po „Novicah“ veliko storili za književno uzajemnost, za edini književni jugoslovenski jezik. Gotovo bodo tudi ini Jugoslovani se nam približevali, kadar bodo začeli svoj jezik bolj natanko preiskovati; kadar ne bodo več pisali kakor govorijo. Le takrat nam je upati, da dobimo občen književni jezik; le tadaj smemo se tudi nadjati moralne kreposti v družini izobraženih narodov. Le pismeno se zedinjevati, govorno pa ločiti, bi bilo samo sebi navskriž, bi bilo nespametno.

Kdor pa misli, da so preiskave o parlamentarnem jeziku prazne, da je skoraj škoda za čas, ki se o tem potrati, naj roma o pravem času v Zagreb, da se mu oživi uzajemnosti duh tudi o tej reči. Stopivši v veliko dvorano bo pričakaval želno in nemirno, da „veliki sabor“ začne narodne opravila. Onda se bo prepričal, kako gladko teče krepki jugoslovenski jezik. Prepričal se bo pa tudi, kako potreben je nam Slovencom. Mislil bi človek res, da se ta veliki zbor shaja že leta dni, ker si je svoj jezik tako lepo ugladil. Pa — govorijo kakor pišejo, ker pišejo, kakor govorijo. Tam se je razvil govorni jezik na stroške književnega; tū se je razvil književni — brez govornega.

Ne dvomim, da se bodo iz one strani oglasili tudi jezikoslovci, kateri bodo pridigovali uzajemnost. Posebno pa bo jugoslovenska akademija neizmernega upljiva. Prizadevajmo si, da bomo saj književno zedinjeni. Saj poznate sloge silo. Mislim, da mora biti ponos vsakega Slovenca, vsakega Jugoslovana, da se prišteva tudi narodu, ki šteje čez 15 milijonov jugoslovenskih duš. Tje, dragi moji, tjé se ozirajte še tadaj ter tadaj, ne le na svojo okolico samo, na svojo vas samo. To bi bilo lepo plačilo za naš trud, da se zedinijo narodne moči in kreposti, da se potem v knjižtvu tudi lahko stori kaj velikega. Pa velike misli so dandanašnji redke. Sebičnost jih podjeda. Redke so pa za to tudi velike dela.

Povedal sem Vam, po kateri meri jaz sodim parlamen-

tarni jezik — po meri uzajemnosti jugoslovenske. To v občé. Posebno bi pa rad nektere nasvete, morebiti pravila o naglasu izpeljal. Veljavnim jezikoslovcom naj bodo v prevdarek.

Častitemu M. P. v 31. listu „Novic“ se zdí, „da bi v drugih jezikoslovnih pravilih razun imenovane (I za v ali o izgovarjati) kake preiskave ne bilo treba, temveč se je bati, da bi ta preiskava le mnogemu in dolgotrajnemu prepiranju priložnost dala.“ Bog nas vari prepiranja; al pretresovanja se mora veseliti vsaki dober rodoljub. Mislim, da je gospod dopisnik prepír dobro razložil od pretresa. Jezikoslovnega pretresovanja še je mnogo treba; čem več bomo jezikoslovne pravila preiskovali, temveč hočemo dobiti uzajemni jezik. Ravno ta gospod dopisnik piše bolj odspodaj: zdaj in sedaj, jedno za drugim. Zato mu je tudi vse jedno pisati zdajšni, sedanji, sadašnji. Dasiravno bi slovnica dopustila pisati zdaj in sedaj, vendar logika ne bi dopustila tako spremenjavati. Ona veli saj v istem spisu rabiti eno, bodi si pravo ali krivo obliko. S tem bi le rad pokazal, da je treba še precej se poprijeti slovnice posebno pri izpeljevanju samostalnih imen. Oblika zdaj je kriva. Ker je jako navadna in skoraj zmirom v ustah, se je tako izlizala iz terdejsé besede sada j (sedaj) kakor stara desetica med persti. Ako ustanovimo pravilo za govorni jezik, da se govori, kakor se piše, ne bomo nikoli pravilno izgovarjali te besedice, ker je pravilno pisali ne bomo, dokler nam slovnica ne dokaže pravilne oblike. Tū je toraj treba spremeniti pisavo in potem še le izgovarjati po pismu. Saj mislim, da je ravno to neobhodna lastnost parlamentarnega jezika, da je čist, učen, vseh lokalizmov prost.

Pravila o parlamentarnem jeziku se motajo o dveh zadevah. Te bi bile: 1. Kako se razločuje govorni jezik od pismenega; 2. kateri slogi so dolgi ali kratki, naglašeni ali ne?

Ko bi bilo pismo pri nas uterjeno, ali ko bi le na se gledali, bi lahko stavili pravila o prvi zadevi. Pa dokazal sem, da naše pismo še ni utemeljeno in da moremo se ravnati po uzajemni slovnici. Toraj naj bo prvo pravilo, da vpeljamo v pismo tiste spremembe, ktere nam veleva jugoslovenska slovnica. Pri izgovarjanju pa se ravnajmo po večini Jugoslovanov. Toraj naj se izgovarja ol kakor u, l pri glagolih pa kakor o; p. gonil, izg. gonio; volk, izg. vuk. *) Dodajamo še, da je l polglasnik, ktereга jugoslovenski pesniki, posebno narodne pesmi rabijo za celega — per licentiam poeticam. P. Poranio Kraljeviću Marko itd.

Ako bi izgovarjali glagolski l, bi se res približevali Rusom in Čehom. Pa ti bratje so nam predeleč, in treba bi nam bilo se siliti, da bi se še bolj oddalili od naših najbližnjih sosedov, ker že itak po onem pravilu govorimo. Ako bi pa pisali o namesto l, bi se oddalili od slovnice, česar tudi treba ni, ker že itak prav pišemo. To pravilo bi bilo mislim dosti ugodno tudi našim bratom Jugoslovanom, da si popravijo krivo glagolsko pisavo; da spoznajo, da je l polglasnik, v pesmih celó glasnik kakor r.

(Konec prihodnjič.)

Kratkočasnice.

(Maslo naše nemške kulture) nadalje iz unidan omenjene in za natis pripravljene zberke.

„An die Löbl. k. k. Bez. Hauptmannschaft in * wird gehorsammst bekant Gemacht, dass am 22. Juli 1852 hat sich der Rekrutirungspflichtling ** von * häramt Ge-

*) Dobro, da se ta reč pretresa. Nedavnej kar smo se pogovarjali ravno o tem z našima prijatloma, izverstnima jezikoslovcom, ter se nadjamo, da bode gospod, ki je v „Novicah“ prvi sprožil besedo o „parlamentarnem jeziku“, ob svojem času ravno o tej zadevi govoril. Vred.

meldet und Gibt zu Protokoll das hat sich er in Obersteyer Aufhalten, er weis sich zu Erinnern das der ** von * und ** von * sich in Obersteyer Aufhalten.

Ich hatte nicht Geglaubt das in Hausse Oestreich so kalte Seelen Gibt und das einen ser schlechten Aussicht erzeugen, auf unsere Monarchie so wenig Sorgen haben

In ihre Anerkennung und Bewunderung Haus Oestreich, wenig unterstizen, mitverstanden ist auch Bez. Hauptmannschaft *, weil sich dorten vülle Rekrutirungs Pflichtlinge aufhalten. Auch Weibliches Geschlichts von Haimatschein aufhalten

Ich wer werend aufgefordert von Bez. Hauptmannschaft *, dass ich bei eine Penal vun vozug die Rekrutirungs Pflichtlinge stellen sollte, aber wie kann ich das Thun weil sich alle in Obersteyer aufhalten, und dorten befrüdiget werden.

Ich wende mich an die Scharfe blik Gerechtigkeit an die k. k. Bez. Hauptmannschaft * in den valle mit zu Wirken, und den Gesuch an die Löbl. Bez. Hauptmannschaft * überreichen, mit den bemerken bekantzumachen, wer sich nicht nach den erhaltenen Gesuches bünnen 8 Täge Rekrutirungs Pflichtlinge und Weibliches Geschlechts welch sich ane Haimatschein dort befindend oder Aufhalten, sollen sich gleich von dorten entfernen übrigens were mich auf einen andern Weg begeben.

Ich gehorsammst gefertigte bitte eine Löbl. Bez. Hauptmannschaft * gorue Hörämtliches Gesuch an die Löbl. k. k. Bez. Hauptmannschaft * in Obersteyer befördern.“

Bürgermeisteramt der Orts G. * zu * am 23. Juli 1852.
*

Sonet.

'Zmed Gracij treh je znana Evfrozina,
Kar sestri nje, je ona tud' počela:
V veseli družbi bila je vesela,
V obnaši vedno sama le milina.

Da ni nje stanovitnost brez spomina,
Podoba njena kostko je imela;
Ker kakor se oberne kostka bela,
Ostane ji enaka poveršnina.

Če z lic nedolžnih jasna radost sije,
In v rahlih persih blago serce bije:
Od té je više ni lepote ženske.

Če stanovitno brani jo veste,
Če ste Bogu in domu vedno zveste:
Najlepše bote Gracije slovenske!

A. Okiški.

Dopisi.

Iz Notranjske Bistrice. J. B. — Te dni sem prejel od gospod dr. Toman-a sledeče pismo. Prosim, ljube „Novice“, da ga svojim bravcom naznauite. Glasí se tako:

„Slavni gospod! Verli rodoljub! Ko bi ne imel v rokah razveselivnega in terdnega dokaza, da Vaše zaupanje do mene je gotovo, bi se pač moral bati, da me znate imeti za nehvaležnika, ker do danes Vam nisem se zahvalil za zaupnico, ki ste mi jo poslali iz Notranjskega. Vem pa, da zaostalo moje zahvalo boste ravno tako gorko sprejeli kakor pred tedni, — tako gorko, kakor pride iz rodoljubnega mojega za dom in narod plamtečega serca. V tem naj bode izrečena prošnja, da mi zakasnenje odpustite, da me spoznate za nepremakljivega in nepremenljivega rodoljuba — brata Vašega! Izročite pa tudi vsem vsem mojim prijateljom, vsem prečast. gospodom duhovnom, županom, posestnikom, uradnikom in vsem drugim, ki so me neizrečeno razveselili z dokazom svojega zaupanja, moje zahvalo v imenu mojem in posebno pa v imenu naroda našega, ker narodu veljá, kar mi zjedinjeni pred svetom storimo, govorimo in z „zaupom“ poterjujemo! — Zato

pa, spoznavši pravi blagor naroda, pravo korist deržave deržimo se tega pravega spoznanja in oznanujmo ga očitno z besedo in djanjem, kakor nam zakon našega Cesarja in Gospoda pripušča. Podpirajmo se v narodne naprave, kakor čitavnico v Ljubljani, „Novice“ in druge narodne liste, — ne bojimo se nasprotnikov; saj Bog, večna pravica in — postava je z nami!

Našemu narodu mora biti kar vsakemu drugemu, ker pravičen, spošten, pokoren in od Večnega vstvarjen ter obdarjen z bistro glavico, z občutljivim sercom zasluži in sme zahtevati vse pomoči in pravice, s kterimi se bode izobraziti zamogel, kakor drugi narodi.

Vsak naj po svoji moči dela in oznanuje resnico, in resnica bode si priderla pot v vse serca slovenske in morebiti še celó v serca nasprotnikov naših. Vsakemu zaveranju postavljajmo postavo nasproti, in ostanimo pri vsakemu početu resnični, stanovitni in nepremakljivi!

Če nas tréjo težave in brige, ozrimo se k Bogu in zapajmo Njemu, Vsemogočnemu in svoji moči!

Pozdravite Vse rodoljube Notranjske bratovsko! Z Bogom! Vaš dr. Lovro Toman.

V Radoljci 19/10. 1861.

Od Ipave 28. oktobra. — z — Včeraj smo izvedili iz verjetnega vira važno novico, da skupščina goriške okrožne sodnije se je o ministerskem vprašanji enoglasno izrekla za vpeljanje slovenskega jezika v sodniške kancelije.

Iz Senožeške fare 1. nov. — Z *) — Naš gospod kantonski predstojnik je nek te dni svoje uradnike poprašal (to mi je mož resnice povedal), ali si upajo po slovenski uredovati. Odgovorila je večina gosp. uradnikov, da jih je volja v domačem jeziku, kolikor jim je le mogoče, uredovati; kolikor jim pa še ročnosti v slovenščini manjka, da se bo ta reč po vsakdanji rabi sama po sebi sčasoma razvila. Tako je pravo, dobra volja veljá! Slišal sem tudi, da jo naš visoko čislani gosp. predstojnik Klančič slovenščini jako pravičen. Slava takim možem, ki spoznajo, kaj terja blagor naroda! — Burja se je od torka v tiho in deževno vreme spremenila. To naši ozimini dobro hasne, da se tako obraste, da nam je zima ne zaduši.

Na Dolenskem iz Stpč 31. vinotoka. J. K. — Bog nam je letos res dobrega vina dal, akoravno ga ni obilno, kakor smo ga pričakovali. Al kakošna je hvala, katero ljudje Njemu za dobri in nezasluženi dar skazujejo? Koliko vpitja, nesramnih pesem, kletvine in pretepenja se sliši skoraj vsaki večer, posebno pa ob nedeljah in praznikih. Tudi je že marsikteri s kervavo glavo v znamenje svoje pijanosti domú komaj pritapal. Žalostna prigodba naj nam bo v poterjenje tega: Mlad kmet, ne dolgo oženjen, pridivjá pred enim tednom vés pijan iz vinograda domú, začne ubogo ženo zmerjati, kakor je že bila njegova navada. Ona je bila iz sosedove hiše doma, toraj se hoče neusmiljeni gerdun še nad njeno materjo zmaševati. Vés zdivjan plane toraj k

*) Ker je vredništvo vsakega časnika odgovorno za svoje članke, treba je previdno postopati zlasti o takih zadevah, ktere mu niso popolnoma jasne, da se ne zamota sebe in pisatelja v pravdo s kakošno rečjo, ktera bi se tako skazati in spričati ne dala, da bi pisatelj in vrednik pravdo dobila gotovo. Kogar Vi mislite, da je kriv o vaših nadlogah, ne vemo, čeravno radi verjamemo, da so vaše gojzdne nadloge res velike, ker se poterjujejo od več strani. Al kar je o neki drugi pritožbi v poslednji seji deželni odbor rekel, rečemo tudi mi, da s splošnimi besedami ni celó nič pomagano. „To je krivično in ta je krivičen!“ tako se mora naravnost reči na pravem mestu, in to skazati do dobrega. Ako je pa treba, naj se z djanskimi dokazi, na drobno naštetimi, iše pravica še dalje na viših mestih, ki so zato postavljene. Ali se je vse to storilo ali ne, vse to nam ni znano; to pa vémo, da se človek v takih zadevah lahko v zadrego zamota, ako očitno danes o krivdi govori, ki je mu pa včeraj na dotičnem mestu, naj že je bilo iz kakoršnega koli vzroka, ni tako skazati obveljalo, da bi bil krivico poderl, čeravno je res, da se krivica včasih zná pod krinko pravice dobro skriti. Vred.